

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Multi - girl - culture : an ethnography of doing identity

Duits, L.

Publication date
2008

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Duits, L. (2008). *Multi - girl - culture : an ethnography of doing identity*. Vossiuspers - Amsterdam University Press.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Nederlandse Samenvatting

In de afgelopen jaren zijn er verschillende maatschappelijke debatten gevoerd over meisjes, waarin meisjes zelf nauwelijks aan het woord kwamen. Aan de ene kant werd er gesproken over de hoofddoek, aan de andere kant over onthullende kleding ('porno chique') zoals buiktruijes. Hoewel het laatste debat minder prominent was, kwam de 'seksualisering' van meisjes uitgebreider ter discussie te staan naar aanleiding van berichten over zogenaamde breezerseks. Hoewel deze twee kanten in het maatschappelijk debat nauwelijks met elkaar in verband zijn gebracht, zijn ze op drie wijzen met elkaar verbonden. Ten eerste richten beide discussies zich tot de school, een plek waar de publieke en private sferen samenkomen. Ten tweede wordt in beide gevallen de seksualiteit van meisjes aan de kaak gesteld: het gaat over te weinig seksualiteit of juist te veel. Ten derde ligt een ontkenning van agency ten grondslag aan de twee debatten. Hun kledingkeuzes worden niet beschouwd als autonome beslissingen, maar als het resultaat van onderwerping aan Islam enerzijds en de kapitalistische consumptiemaatschappij anderzijds. In beide debatten wordt een aantal aannames gedaan over wie meisjes zijn, wat meisjes doen en wat dat betekent. Deze aannames over de identiteit, cultuur en agency van meisjes zijn niet empirisch onderbouwd met systematisch onderzoek. In deze dissertatie heb ik op een kritische doch respectvolle wijze onderzoek gedaan naar de manier waarop meisjes hun cultuur begrijpen aan de hand van de volgende centrale onderzoeksvraag:

Op welke wijze positioneren meisjes zich in de multiculturele samenleving?

De Nederlandse samenleving is divers en in Amsterdam is ongeveer veertig procent van de bevolking van niet-Westerse afkomst. In het maatschappelijke debat over seksualisering wordt meisjescultuur steeds besproken als een exclusief wit fenomeen, waardoor bijvoorbeeld Moslima's worden uitgesloten. Om een dergelijke eenzijdige benadering te vermijden heb ik hedendaagse meisjescultuur benaderd als een subcultuur, dat wil zeggen als een min of meer identificeerbare groep die een min of meer coherente pakket normen, waarden en overtuigingen deelt. De subculturele benadering houdt ook in dat ik me alleen heb gericht op meisjes. Controversiële jongenskleding (denk aan Lonsdale) heeft

Nederlandse samenvatting

een fundamenteel andere status in debatten, omdat deze automatisch onder de vrijheid van meningsuiting wordt geplaatst. Een vergelijking tussen jongens en meisjes zou dan hebben geleid tot een vergelijking van de verschillende wijze waarop meisjes- en jongenslichamen worden geconstrueerd, in plaats van tot de benodigde inzichten in meisjescultuur. Daarnaast bestaat iedere subcultuur in onderhandeling met andere groepen, in dit geval naast jongens ook bijvoorbeeld ouders en leraren.

Dit boek bestaat uit drie delen. In **deel I** wordt het onderwerp en de studie ingeleid en worden acht deelvragen geformuleerd, die in deel II en III beantwoord worden. *Hoofdstuk 2* biedt een overzicht van onderzoek naar meisjes en hun identiteiten. In dit hoofdstuk beargumenteer ik dat onderzoek naar meisjes, identiteit en agency moet beginnen bij de manier waarop meisjes hun eigen cultuur zien en begrijpen, maar dat een dergelijke benadering niet onvereenigbaar is met een kritisch perspectief.

Hoofdstuk 3 presenteert het theoretisch kader voor de studie. Het centrale concept van dit onderzoek is identiteit. Ik beschouw identiteit als een narratief dat reflexief wordt gevormd en onderhouden, en dat zich vormt door identificaties met verschillende discursieve subjectposities. Identiteit wordt hierbij gezien als een project, waardoor de nadruk komt te liggen op de dingen die een individu doet. Deze theoretische inzichten heb ik geoperationaliseerd in het concept performance-praktijk: een onderscheidende handeling waarmee performatief een subjectpositie wordt geconstrueerd. In deze studie richt ik me daarbij vooral op stijl als performance-praktijk.

In *hoofdstuk 4* worden de methoden en methodologie beschreven. Dit etnografische onderzoek heeft eerst plaatsgevonden op twee Amsterdamse scholen, de overwegend 'zwarte' Gunningschool en de overwegend 'witte' Kantlijn. Deze meisjes zijn vervolgens gevolgd tijdens hun overgang naar de brugklas. Naast langdurige participerende observatie zijn diepte-interviews, focusgroepen en verschillende alternatieve methoden gebruikt.

Deel II bespreekt de contexten waarin identiteitsperformance plaatsvindt. *Hoofdstuk 5* biedt een uitgebreid overzicht van het leven in groep 8. Achtereenvolgens zijn de wijze waarop de scholen zich aan de buitenwereld presenteren, de routines en rituelen in de klas, en de relaties tussen leerlingen, docenten en ouders geanalyseerd. De twee onderzochte scholen verschilden sterk. De Gunningschool was een gesloten regime, waar de nadruk lag op conventioneel leren. De Kantlijn daarentegen

Nederlandse samenvatting

was een gezellige gemeenschapsschool, waar de nadruk lag op de eigen leef- en ervaringswereld van de leerlingen. Als gevolg van deze verschillen positioneerden de twee scholen de meisjes op verschillende wijze. Op de strenge Gunningschool was minder plek voor identiteitsperformance en werden leerlingen vooral aangesproken op hun etnische achtergrond. Op de Kantlijn was er meer ruimte, niet in de laatste plaats omdat de leerkracht de klas vaak alleen liet, en werd zelfreflectie voortdurend aangemoedigd.

Hoofdstuk 6 gaat over de verschillen tussen de basis- en de middelbare school. De pragmatische verschillen tussen deze twee, zoals minder volwassen supervisie, betekent dat de meisjes meer tijd, ruimte en praktijken voor identiteitsperformance tot hun beschikking hadden. Slechts een paar meisjes stelden zich significant anders op dan op de basisschool; voor de meeste meisjes hield de overgang nieuwe verbanden en nieuwe vriendschappen in. De overgang naar de middelbare school betekende ook dat meisjes voor het eerst werden geconfronteerd met hun plaats in wat ik de intelligentiehiërarchie noem. In deze levensfase moeten intellectuele capaciteiten opgenomen worden in het reflexieve zelfnarratief. Daarnaast wordt op de middelbare school de plaats in de populariteitshiërarchie belangrijker, wat ook betekent dat er meer aandacht aan uiterlijk wordt besteed. De overgang van groep 8 naar de brugklas is meer een evolutie dan een revolutie in het leven van de meisjes. De overgang wordt uitgebreid voorbereid in groep 8, onder andere door het maken van de CITO-toets. Oude vriendschappen en familierelaties veranderen gestaag. Daarnaast beleven de meisjes zelf, in tegenstelling tot verwachting, de overgang niet als een drastische verandering. Bij het praten over de overgang haalden de meisjes vooral veranderingen in materiele omgeving aan en benadrukten zij dat zij hetzelfde waren gebleven. Deze manier van interpreteren duidt op een repertoire van authenticiteit, waar het belang van een coherent zelfnarratief continuïteit tot norm maakt. Dit benadrukken van continuïteit, coherentie en authenticiteit is een manier van omgaan met verandering. Dit had ook zijn weerslag in de toegenomen behoefte aan roddelen. Roddel is een vorm van reflectie, op eigen handelen en dat van anderen.

In **deel III** zijn identiteitsperformances in kaart gebracht. *Hoofdstuk 7* laat zien welke subject-posities de meisjes innamen. Ik beargumenteer dat de meisjes op verschillende momenten verschillende posities innamen, bijvoorbeeld op het ene moment het *streetwise* meisje en het andere moment het Moslimmeisje. De meisjes waren echter niet vrij in

Nederlandse samenvatting

het opnemen van posities, en hun begrip van verschillende identiteiten is stevig verbonden met discursieve identiteitsdichotomieën: man/vrouw, allochtoon/autochtoon. Daarnaast vereist de eerder genoemde behoefte aan een coherent en authentiek zelfnarratief min of meer stabiele identiteitsperformances.

Hoofdstuk 8 geeft inzicht in performance-praktijken. Het laat in detail zien hoe praktijken rond uiterlijk en media gebruikt worden om discursieve conventies zoals mannelijkheid en volwassenheid te citeren. Ook hier weer is vrijheid beperkt, omdat toegang tot deze praktijken beperkt is. Enerzijds moet men over de nodige cognitieve, culturele en taalvaardigheden beschikken; anderzijds is toegang afhankelijk van financiële haalbaarheid, lichamelijke beperkingen en de beschikbaarheid van media thuis.

Hoofdstuk 9 gaat over de verschillende actoren die invloed hebben op de performances van de meisjes: familie, *peers* en de maatschappij. Identiteit gebeurt in constante onderhandeling met anderen. Familieleden geven kennis en waarden door. Wat gepast gedrag is, wordt vastgesteld door continue observatie van en reflectie met leeftijdsgenoten. Op de middelbare school wordt de rol van leeftijdsgenoten steeds belangrijker ten koste van de invloed van familie. Tot slot weerklonken dominante maatschappelijke opinies in de meningen en opvattingen van de meisjes.

Het laatste empirische hoofdstuk, *hoofdstuk 10*, bespreekt de vier interpretatieve repertoires waarmee de meisjes de gebeurtenissen en fenomenen om hen heen ordenden en begrepen: de repertoires van keuze, authenticiteit en normaliteit, en het politiek-correcte repertoire. Deze repertoires laten daarmee zien welke normen belangrijk waren. De meisjes wisselden repertoires af en combineerden repertoires, soms op een ogenschijnlijk inconsistente manier. De repertoires moeten dus gebalanceerd worden, waardoor bijvoorbeeld het repertoire van keuze strijdig kan zijn met de moraliteit die gepaard gaat met politiek-correcte repertoire. Dit gebeurde bijvoorbeeld wanneer er over pesten werd gesproken. De behoefte aan authenticiteit beperkt op haar beurt bijvoorbeeld weer de repertoires van keuze en normaliteit. Normaliteit is het lastigste repertoire, omdat het onduidelijk is wat normaliteit precies inhoudt, zelfs als die normaliteit door de meisjes zelf geconstrueerd en geperformeerd wordt. Ook hier weer geldt dat observatie en reflectie de sleutel is tot inzicht in deze normen.

Nederlandse samenvatting

Hoofdstuk 11 sluit de studie af. Ik beargumenteer dat meisjes zichzelf in de multiculturele samenleving positioneren door een verscheidenheid van performance-praktijken te gebruiken, waar ze constant op reflecteren. Zij performen verschillende subjectposities op verschillende momenten, maar dit is geen kwestie van keuze. Enerzijds hebben niet alle meisjes gelijke toegang tot deze praktijken; anderzijds bevordert het dominante discours bepaalde identificaties boven anderen. Nadat de deelvragen één voor één zijn beantwoord, bespreek ik in dit hoofdstuk de stand van zaken in hedendaagse meisjescultuur. Deze is veel alledaagser dan men zou verwachten op basis van berichten in de media en de academie. Ten eerste is de vermeende seksualisering niet zichtbaar bij deze groep. Ten tweede is het leven op school veel minder digitaal dan gedacht en voldoet deze groep niet aan de verwachtingen van de ‘internetgeneratie’. Ten derde is meisjescultuur veel minder geïdentificeerd naar verschillende subculturele stijlen dan onderzoek naar jeugdculturen suggereert. Deze drie opmerkelijke uitkomsten zijn het resultaat van de etnografische benadering van deze studie. In plaats van te focussen op één aspect waarbij van tevoren al is vastgesteld dat dit afwijkend of zelfs schadelijk is, is meisjescultuur als geheel onderzocht.

Naast methodologische en persoonlijke reflectie op het onderzoek, worden in de conclusie de theoretische implicaties van dit onderzoek besproken. Aan theorie over identiteit voeg ik toe dat interactie en normativiteit essentieel zijn in het reflexief vormen van een zelfnarratief. In de theoretische discussie over de mogelijkheid van agency wordt gesteld dat agency bestaat wanneer individuen de structuren die hen vormen bekritisieren. Ik voeg hier aan toe dat meisjes zulke reflectie voortdurend laten zien, hoewel dit afhangt van het onderwerp, de setting en het meisje. Dit heeft ook consequenties voor meisjesstudies, waarin meisjes worden neergezet als slachtoffers van het neoliberalisme. Deze studie laat zien dat meisjes wel degelijk kritisch kunnen reflecteren. Door verschillende methoden te gebruiken is het mogelijk kritisch te luisteren naar het begrip dat meisjes hebben van de dingen die hen beïnvloeden, naar hun onderhandeling van deze invloeden, en naar hun momenten van transgressie – hoe klein en onbeduidend die ook mogen lijken.